

203.684

**Jászberény város muzeumának f. 1874.
év decz. 26. történt ünnepélyes megnyi-
tása alkalmával mondott**

BESZÉDE

Pethes József

muzeum igazgatósági elnöknek.

hang leírása

1941.

U r a i n,

mélyen tisztelt közönség!

A legmélyebb honfiai örömmel üdvözlöm Jászberény város és tanácsát vidékünk közművelődés nevében, mint a városi muzeumi igazgatóság elnöke, a városi muzeum megalakításáért, — meleg köszönettel fogadjuk a kitüntető megbízatást, hogy a zsenge intézet élete szerény közreműködésünket igénybe venni sziveskedett, s ezzel alkalmat adott nekünk, hogy szeretett városunk felvirágoztatására a legjobb akarattal munkálkodhassunk.

Reánk a muzeumi igazgatóság tagjaira annyival megtisztelőbb, becsesebb, küldetésünk; mert mi a városi muzeum létesítése által közelőhaladásunk egy hatalmas eszközét látjuk megnyerve, megszerezve

Nem pusztán a felállított tárgyak szemlélése által nyújtott gyönyör az, melyet vidékünk polgárai ez új intézményben nyertek, — nagyobb, magasztosabb, jövő fejlődésünkre kihatóbb horderőt kell annak tulajdonítanunk.

Engedjék meg önök hogy rövid pillantást vehessek azon feladatra, melyel amint megvagyok győződve muzeumunk betölteni hivatva van, s betölteni képes is leend, s férfiúi szavamat adom arra; hogy

az igazgatóság ügybuzgó legjobb akarata folytán betölteni fog is.

Ez intézmény eseményekben gazdag multunkat összekapcsolja a jelennel, irányt nyújt jövőnkre, tárgyival megvilágítja történetünk sötét, rejtélyes, másként alig érthető helyeit, finomítja az érzést, élesíti az ítélő tehetéseket s istápolja a kegyeletet; melynek meleg szikrái tette gyújtják a polgár erejét, a közjóra — tette gyújtanak mindannyiunkat.

Nem tagadom uraim! az intézmény e perczen szerényen indul meg, mai alakjában csak csíráját képezi azon nagynak; melyet a minden szépre s jóra fogékony és hajlandó magyar nép közrészvét támogatása alatt lelki szemeim előtt Jberény város és vidékének a kerületnek diszére már elképzelek. És hogy az ige testé válni fog; ha a körülmények legjobb akaratomat meg nem gátolják — azt ismét szavammal erősítem sőt hitelesítem.

A Jásznépnek a csaták mezején találjuk bölcsőjét, már a legrégebbi írók (historicusok) legtöbbjeinek összevágó jellemzése szerint ügyes, körültekintő, bátor, kitartó és harcziás (bellicosus) nép volt ez mindig mindenütt, a hazáért szabadságért vérrel áldozott, ívének, fegyverének hatalma világra szólt, s megkeresztelé azokat kik reánk tisztelt nevet, szabad földet, tiszta magyar jellemet hagytanak.

Kire nem volna közöttünk drága az emlék, mely bennünket a csaták zajában növekedett ősapáink történetéhez vezet? kire ne volna lelkesítő az emlék,

mely őseink haza szeretét mutatja? s ösztönöz minket, ösztönözni fogja utódainkat, hogy adjanak mindent a hazáért! a hazát ne adják semmiért!

A föld melyet a munkás ekéje felszánt vidékünkön a ház mely menhelyet ad nekünk, az Isten háza, hol az ég áldásáért könyörgünk mind-mind színhelyei azon vérengző csatáknak; miket őseink honfoglaló munkájokban, vagy később a tatár-törökkel, s más ellenséggel e honért víttanak. Egy dárdát vett fel a földműves ekéje, midőn az épület alapját ássák egy gyűrű, láncz, sarkantyú vagy régi pénz kerül napfényre, melyek mindannyian oly korra vetnek világot; melynek megismeréséből tanulságot meritünk a jelenben.

Városi muzeumunk régiségtára tehát a világ eseményekre, hazánk, vidékünk városunk történetére, vagy kitünőbb egyéneinkre vonatkozó tárgyakat összegyűjti, s mint becses ereklyét adja át az utódoknak.

Uraim! a gyermek büszkén hivatkozik az ajándékra, melyet szüleitől kapott, s ha jó szive van becsben tartja azt. Csak mi nép, egy vidék egy város népe lennénk oly hálátlanok; hogy azon emlékeket, melynek megszerzéseért őseink talán életükkel adóztak ne igyekeznénk felkeresni megtartani.

Ily ereklyék mellett még egyéb tárgyakat is fog felmutatni, összegyűjteni régiségtárunk, melyet a hozzá fűződő történet méltóvá tett az emlékezetre.

Ha tárgyakkal foglalkozunk, lehetetlen hogy kiváló figyelmet ne fordítsunk a különböző időkben használt pénzekre. Az emberiség bölcső korában az emberek

egyéni vagy családi szükségleteiket csere útján elégítették ki. Csak később az emberiség fokozatosan növekvő művelődése alatt fogadtatott el általában egy közvetítőeszköz: a pénz, mely a cserét megkönnyebbitette. Mi kik a pénz horderejét talán jobban kifejlődve érezzük mint az előtt őseink, a régi pénzek összegyűjtésével felvilágosítjuk azon kor anyagi fejlettségének fokát, melyből azok származnak.

Én tehát uraim! a régiségtár megalakításából várom azon eredményt:

megismerni a multat, becsülni, az erényt becsülni, tanulni a hazafiságot, megvetni a bűnt, szóval tanulságot meríteni a jelenre, tanulságot nyerni a jövőre.

Uraim! Isten elévülhetlen parancsa: Atyádat és anyádat tiszteld, hogy hosszú életet nyerjél e földön. Én a parancs igazságát szélesebb értelemben is beismerem; mert a mely nemzet vagy nép őseit tisztelni nem tudja vagy nem akarja elvesz. A mi a gyermeknek a szülő, tágabban a népnek ugyan az az előljárója.

Képtárunk összegyűjteni igyekszik mindazon férfiak arczképeit, kik e város vagy vidék történetében jó vagy nehéz időkben nevezetesebb szerepre voltak hivatva. Nem a mi dolgunk a történetíróé megítélni szereplésük kihatásait, mi törekszünk az arczot visszatükrözni, hogy a tettek emlékezetének megőrzésével ismerős maradjon a jövő kor előtt az egyén, ki azt cselekedte.

Képtárunknak mely kiváló feladatát a helyi vagy vidéki érdekek kielégítésében keresi, még egy másik rendeltetése is van.

Gyámolítani, istápolni a szellemet, mely holt-ecsetjeivel élő tárgyakat előnkbe varázsol s művészetével oly tájakra vagy tárgyakhoz bűvöl, melyek már régen elmultak, vagy távol fekszenek tőlünk, és így csak is a képzelő tehetség magasztos felfogásából lévén idézhetők arra; hogy a hullából élőt, az elporlott tárgyakból, vidékek multjából mintegy megközelíthető valót teremtsen.

Kik a szépért, jóért, nemesért, kik a művészetért lelkesedni nem tudnak, azoktól nagy tetteket várni nem lehet. Ezen lelkesedés oskoláját nyitotta meg a nemes város midőn a muzemot, s ebben egy képtár rendzését mondotta ki.

A természet könyve — ugymond egy író — évezredek óta áll tárva szemeink előtt. Nagy és fenséges vonásokkal van az írva, magában foglalja az csodást és hatznost, s a nagyszerű mellptt a legcsekélyebbnek is meg van a maga helye, a maga jelentősége.

Mindenkorban és mindenütt törekedett az emberben a természet nyelvét megérteni, de az csakis a kutatás, komoly tanulmányozás által fokonyként lön megközelíthető, vagyis: az még elég kívánni valót tart fenn a kutaó, vizsgáló főnek.

Megengedik uraim ha én röviden követem azon író elöadásomban kit fonnebb idézék, s kinek egy-egy becses művet hösönhetünk.

A legrégibb korban — folytatja az író — megelégedtek azzal, hogy használták a természetet és élvezték a nélkül, hogy közelebből vizsgálták volna. Nekik még tanulniok s kitalálniok kellett mindent. Azért róluk

kezdetben csak vadászatot s halászatot találunk, utóbb barom tenyésztést s földművelést, e legegyszerűbb mesterségeket, melyek az ember táplálati öltözéki szükségéit elégíték ki. De épen a természetteli folytonos érintkezésnél fogva alkalmilag sokat láttak, s tőnek tapasztalatokat, melyeknek haszna az utódokra is átszállott.

A sinaiak függő kertjeiről ősmertes babyloniak s az építészet remekeivel máiglan hirneves egyiptomiak, kik már elég korán szilárdul rendezett államokban éltek, valának — tudomásunkra — az elsők; kikenél a legrégebb időből egy sereg mesterséget s más intézményeket találhatni, mik arra mutatnak, hogy a természettel közelebbi érintkezésben kellett állaniok. A jelenségek összefüggése a kevésbé homályos helyek mélyebb átértése előttük még áthatatlan maradt.

De a vizsgálódó emberi ész törekvésének hatalma előtt lassankint felpattantak a rejtélyek, melyek a természet egyes helyeit elzárták a megismerés szemei előtt.

Nem szóllok az állatvilágról, melyet az őskortalan csak alakjában ismert, de a mely világ mélyebb fürkészetének vágya a közelebbi érintkezés által sem ébredt fel, az emberekben, vagy nem tudtak a homályban azok megértéseig hatolni. De egy feltalált, a vizmosás által előkerült csont, megkövesült fa, vagy a víz, mely réz vagy mész kérget von a tárgyakra, s ezeket mintegy átváltoztatja; az embereknel csodás gondolatokat ébresztett. s e természet törvényét, mely az ily jelenségekenél alkalmazást lel, nem birták megfejteni.

Lépésről-lépésre hódította meg a tudomány nagy világot, olvasni és érteni kezdé a könyvet, melyet a természet irt, s ha még nem ismerünk s nem tudunk mindent e könyvből, az csakis ösztönül szolgálhat további kutatásokra.

A világ minden tájáról összeszedett, s élő alakjukban feltüntetett állatok, ezek fajai, a föld mélyéből a bányász által felhozott ércz, a természet különböző alakulásai gazdagítják ismereteinket, s módot nyújtanak, hogy ezen ismereteket értékesítvén, kellő helyen és időben hasznunkra is fordithassuk.

Elnézést kérek ha muzeumunk ezen osztálya is mint a többi igen szerényen van még képviselve, célunk volt mindenekelőtt az eszmét megtestesíteni, s mert munkánknál inkább a jövőre, mint a jelen sikerére számítánk: erős meggyőződésünk, hogy a most elvetett mag gondos ápolás mellett kikél, s ha nem azonnal is, de mint az elültetett fa, idővel megfogja hozni szeretett városunk s kerületünk lakosainak gyümölcseit.

„A természet, ismert, félreismert és nem ismert érzékeinkben szól — mond egy író — beszél magával s velünk ezer jelenségeiben; a figyelmező soha és sehol sem marad némán és halva.“

Mi megakartuk muzeumunk körében nyitni könyvét, tisztelt közönségüinktől függ mennyi légyen abba írva, én kívánom minél több, s minél számosabban olvassunk belőle.

Kézműtárunk városunk s vidékének iparát kívánja előtüntetni, hogy abból hasznos tanúságot merithessen a

szemléltető; s hanem e vidéken készített ipartermékeket is szívesen befogadunk, tesszük azt azért; mert ennek hatását helyi iparunk fejlesztésére óhajtjuk megszerezni.

E város, e vidék kiválóan termelő térség, mely megillető fontosságát csak akkor éri el; ha a kézműipar legalább hazánk bármely vidékének iparával a versenyt kiállja.

Mint az ország, mely iparszükségletét folytonosan külföldről szerzi be, a természet bujasága mellett is elszegényedik, úgy egy vidék talajának gazdagsága sem éreztetheti az ott ott lakókkal jótékony hatását teljes mérvében, ha a helyi ipartermelése a belszükséglet értékével nem áll arányban.

Tudom uraim, hogy az ipar fejlődésének nálunk helyi akadályai is vannak. de azt sem szabad eltitkolnunk; hogy a helybeli ipar felvirágoztatására ez ideig igen keveset tettünk.

„Segíts magadon az Isten is megsegít“ mondja a példa beszéd, — s ha mi magunk nem keressük, nem találunk módokat iparunk gyámolítására, iparosaink szellemi kiképzésére, híjjába várjuk a jó eredményt akár a törvénytől, akár idegenektől, mert a csodák ideje lejárt, midőn a manna készenhullott az emberek ajkára. Ernyedetlen munkásság, vas akarat nagyban elősegítik a fáradozót, és a fáradságot meg is koszorúzzák.

Mi ezen fejlesztés egyik gyakorlati eszközét is meg akartuk szerezni, midőn muzeumunkban a kézműveknek mint egy állandó kiállítást kísértjük meg berendezni. Lásza az iparos, miből milyet lehet előállítani, mily-

Ilyen tanulmányt. ügyességet, szorgalmat tétel az fel, — kövesse a jót a szépet, igyekezzék annál még megfelelőbbet készíteni.

Nem ámitjuk magunkat, hogy az minden mit helyi iparunk emelésére tenni lehet, s tenni kell. De meg vagyunk győződve, hogy míg ezen intézkedésünk a muzeum eszméjének keretébe illik, addig iparosaink gyámolítása mellett minden esetre jótékonyan fog hatni azou nemzetgazdászati ágra, melynek hazánkban, de különösen vidékünkön még annyi nehézséggel kell küzdeni.

Szabadjon felhasználtnm ez alkalmat egy őszintén bizodalmas kérésre, melyet iparosainkhoz intézek. Ne sajnáljanak külön vagy többen összeállva szakmájukhoz tartozó bármely kitünőbb ipartermékkel kézműtárunkat megajándékozni, s higyéek el, hogy az áldozat, melyet így a közügy oltárára hoznak, mint a bibliai Abelé az égre száll, s eredményében áldást fog hozni az iparra, melyet képviselnek, áldást hoz a vidékre, és így áldást fog hozni szeretett hazánkra.

A miről elől kell vala szóllanom, utóljára hagytam, értem a könyvtárt, mert meggyőződésem szerint ez képezi intézkedésünk ékes koronáját.

A nép elvész, mely tudomány nélkül való, elveszne a vidék is, ha az ismeretek szerzését nem könnyitené meg.

Hogy ismét példával éljek, azt mondja a magyar: a jó pap holtig tanul, de időnkben már a polgárnak is holtig kell tanulni, ha az élet nehézségei között szilárdan akar megállani.

Nem lehet mondani, hogy városunk iskolákban

szegény, de azt sem mendhatjuk, hogy már kivánni való síncs. Azt azonban határozottan állíthatjuk, hogy városunknak a felnőttek számára alig van közreműködési eszköze.

Vannak könyvtáraink, gasymniumi, cassinói népközpiskolai, sőt van magány könyvtár is, mely a közönségnek szolgálatára áll. De ezek részben hiányosak, részben nehezebben hozzáférhetők a nagy közönségre különösen pedig az elforgácsolt erők alig engedhetik meg, hogy becsesebb írói művekkel ezen könyvtárakat el lehetett volna látni.

Ezen erőket véljük mi egyesíthetni muzeumunknál egy könyvtár alakítása által; földművestől egészen az elméleti (theoreticus) tudósig igyekszünk kielégíteni a józan igényeket, ezzel ha lehet letenni egy városi közhasznu ingyen könyvtár alapját.

Tudjuk, hogy ehhez idő kell, de azt is tudjuk hogy kezdet nélkül eredmény még nem volt soha, nem volt sehol. E mellett helyet adunk azon becses okmányoknak, rajzoknak s egyéb műveknek, melyek a szellemet táplálják, a tudományokat gazdagítják, s együttesen közműveltségi hitelünket hazánk bármely vidékével egy színvonalra fogják emelni.

Uraim! ezekben voltam bátor röviden — mert igazat szólva: minden hosszadalmasságem mellett is a sokból, a kimeríthetlen forrásból csak igen keveset mondhattam el röviden ecsetelni muzeumunk osztályainak célját.

Mi a kezdetet kezdtük meg, s mert kezdet ke-

rem, hogy azt szigoruan ítéljék meg, az eszme életre van hiva, életre keltve, azt ápolni, növelni kell, a közérdeklődés lefogja küzdeni a kezdet nehézségeit.

Adja Isten, hogy a folytatás nagyszerű legyen, s javítsa meg a tájékozatlanságunkból netalán esett hibákat; adja Isten, hogy városunk nemesen gondolkodó és gondoskodó tanácsát ezen műve után áldja a jövő nemzedék; adja Isten, hogy közönségünk, mely a kivített lehetővé tévé eredményekben találja örömét és jutalmát, városunk s vidékének lakosai pedig, kik a kor intő szózatát megértették, minden szépre, nemesre s jóra fogékonyak, intézetünk haszonélvezetében sokáig éljenek s bennök általuk mindörökké éljen a magyar haza! éljen!